

תוכן העניינים

2.....	תקציר.....
1.....	מבוא.....
4.....	1.1 מטרת המחקר.....
4.....	1.2 שאלות המחקר.....
4.....	1.3 הסיבות לבחירת הנושא.....
5.....	1.4 חשיבות המחקר.....
2.....	2. סקירת הספרות.....
6.....	2.1 גיל ההתבגרות.....
8.....	2.2 אלימות בית ספרית-הגדרות והיקף התופעה.....
11.....	2.3 הסברים תיאורטיים להבנת תופעת האלימות בבית הספר.....
15.....	2.4 גורמים לאלימות בית ספרית.....
19.....	2.5 החינוך הבלתי פורמאלי.....
21.....	2.6 התמודדות מערכת החינוך עם אלימות בית ספרית.....
24.....	2.7 סיכום פרק הסקירה הספרותית.....
25.....	3 מתודולוגיה.....
25.....	3.1 המחקר האיכותני.....
25.....	3.2 כלי המחקר.....
26.....	3.3 משתתפים.....
26.....	3.4 הליך.....
27.....	3.5 ניתוח הנתונים.....
28.....	4. ממצאים.....
35.....	5. דיון.....
38.....	5.1 סיכום מסקנות ומגבלות.....
38.....	5.2 המלצות למחקרי המשך.....
38.....	5.3 המלצות יישומיות למערכת החינוך.....
40.....	ביבליוגרפיה.....
42.....	נספחים : שאלות הראיון ותמלול.....

1. מבוא

אלימות בבית הספר היא תופעה חברתית מדאיגה. כמעט כל תלמיד נחשף לאלימות מילולית (עלבונות, גידופים, והשפלות), כמחצית מהתלמידים נפלו קורבן לאלימות גופנית מתונה (דחיפות ובעיטות) וחמישית דיווחו כי הם היו קורבנות לאלימות קשה (בנבנישתי, חורי-כאסברי ואסטור, 2006). האלימות בתוך כותלי בית הספר יוצרת אקלים בית ספרי שלילי ומובילה לתחושה של חוסר מוגנות בקרב כלל התלמידים בקהילת בית הספר. לעיתים תחושת הפחד והאיום של התלמידים כל כך גבוהה שהיא מקבלת ביטוי בהיעדרויות תכופות מבית הספר, בפגיעה בביטחון העצמי וירידה משמעותית בהישגים הלימודיים (רולידר, 2007). לאור העובדה כי תופעת האלימות בבית הספר הופכת את הסביבה הבית ספרית למסוכנת, והיא בעלת השפעות רבות גם על המערכת החברתית ישנה חשיבות רבה להבנת האופן שבו מתמודדים מורים עם תופעת האלימות בבית הספר.

1.1 מטרת המחקר

מטרתו של המחקר הנוכחי הינו לבחון את האופן שבו תופסים מורים אלימות תלמידים בתוך כותלי בית הספר, וכיצד הם מתמודדים עימה. מתוך ניסיונותיהם וחוויותיהם של המורים וחשיפתם למקרים של אלימות בית ספרית ניתן יהיה להבין את דרכי ההתמודדות שאותה הם מאמצים כדי לצמצם את תופעת האלימות והפיכת בית הספר לסביבה בטוחה יותר עבור התלמידים והמורים.

1.2 שאלות המחקר

- א. מהם סוגי האלימות הקיימים בבית הספר?
- ב. מהם ההשלכות של תופעת האלימות בבית הספר?
- ג. כיצד מתמודדים מורים עם תופעת האלימות הבית ספרית?

1.3 הסיבות לבחירת הנושא

מספר סיבות הביאו אותנו לחקור את הנושא: ראשית, מבחינה חברתית אלימות בית ספרית הינה תופעה מדאיגה. בית הספר הופכת לא פעם לזירת אלימות כלפי התלמידים והצוות החינוכי, לכן ישנה חשיבות להבנת הדרכים שבהם מתמודדים מורים עם תופעת האלימות; שנית, ההתמודדות עם אלימות מביאה להרגשת שחיקה בקרב מורים ובכך לנטישת המקצוע. הבנת הדרכים שאיתם מתמודדים מורים תסייע למערכת החינוך לסייע למורים בהתמודדות עם האלימות; שלישית, לאלימות השלכות קשות על התלמידים הנפגעים-הקורבנות. כדי לקדם אקלים בית ספרי וכיתתי בטוח יש חשיבות להבין כיצד מתמודדים המורים עם תופעת האלימות; רביעית, חלק מתוכניות ההתמודדות מקורם בחינוך הבלתי פורמאלי. לכן, המחקר הנוכחי יסייע בהבנת התרומה של החינוך הבלתי פורמאלי להתמודדות עם תופעת האלימות.

2. רקע תיאורטי

הפרק הנוכחי יהווה המסגרת התיאורטית של העבודה. בחלק הראשון נתמקד במאפייני גיל ההתבגרות ובעיקר במשבר הזהות לפי התיאוריה של אריקסון. החלק השני של הסקירה יציג הגדרות לאלימות בית ספרית והיקף התופעה בישראל; החלק השלישי יציג הסברים תיאורטיים להבנת תופעת האלימות בבית ספר וכן את גורמי הסיכון המובילים לאימוץ התנהגות אלימה בבית הספר; החלק האחרון של הסקירה יוקדש להגדרת החינוך הבלתי פורמאלי ולדרכי ההתמודדות של מערכת החינוך עם תופעת האלימות בבתי הספר, כאשר חלק מדרכי ההתמודדות הינם יישום תוכניות לימודיות בלתי פורמאליות להעלאת המודעות להיבטים השליליים של האלימות בתוך כותלי בית הספר.

2.1 גיל ההתבגרות

גיל ההתבגרות, הוא טווח הזמן המוגדר, כשלב בין המעבר מתקופת הילדות לתקופת הבגרות. באופן טבעי זהו זמן ללמידה והתאמה, ביחוד בכל הנוגע לקביעת יעדים ארוכים טווח או לקביעת שאיפות לעתיד, לתקופות מאוחרות יותר בחיים. הזמן הזה, התקופה הזו חשובה בנוסף, גם בשל העובדה שבזמן זה בני הנוער, המתבגרים, מגלים כיצד לנווט עצמם בתוך אתגרים חברתיים חדשים שלעיתים קרובות מאוד, גם משכנעים ובנוסף מתאימים למספר השינויים העצום, שינויים פיזיים וקוגניטיביים ורגשיים המתחוללים בתקופה הזו בתוכם. למעשה, תחילת ההתבגרות מאופיינת גם בתחילת ההתבגרות המינית. ההתבגרות המינית מתחילה על פי רוב בגילאים תשע עד שנים עשר שנים, כאשר אצל בנות ההתבגרות תגיע כלל כשנה או שנתיים לפני הבנים.

תחילת ההתבגרות, באופן טבעי, יוצרת מפל של שינויים הורמונליים וזה כולל עליה דרמטית בהפרשת אנדרוגנים של הכליה, סטרואידים והורמון גדילה. התיאור של ההורמונים הזה חשוב, מאחר ולזרם ההורמונים הללו יש תפקיד מרכזי במערך גדול יותר של שינויים ביולוגיים בתהליך השגת בגרות הרבייה. השינויים הללו שעובר גופו של המתבגר כוללים, צמיחה פיזית מהירה, שינויים מיניים דימורפיים במבנה הפנים, תכונות קול וגוף, שינויים מטבוליים, הפעלת כוונים חדשים ומוטיבציה, שינויים בשינה וכן ברגולציה היומית וחשוב מכך, מגוון רחב של שינויים חברתיים, התנהגותיים ורגשיים. לתחילת גיל ההתבגרות יש שינויים פיזיולוגיים מובהקים ודרמטיים, אולם הגבולות הביולוגיים של סוף ההתבגרות לעומת זאת, הם פחות ברורים.